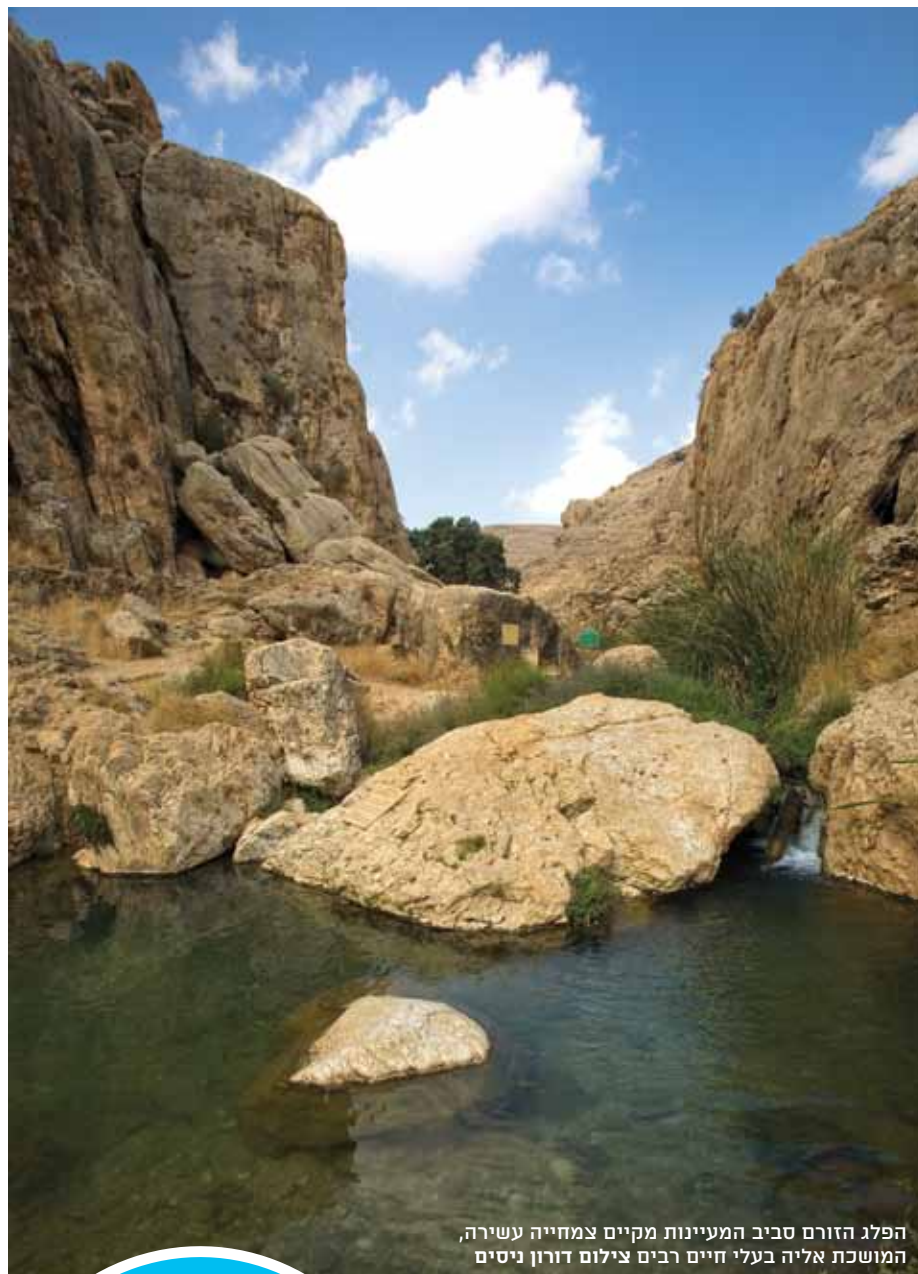

מים חיים במדבר

נחל פרת (ואדי קלט) הוא אחד הנחלים הגדולים והיפים בצפון מדבר יהודה. ייחודו של הנחל בשלושה מעיינות גדולים, שבזכותם התפתח כאן נווה מדבר גדול ומרשים. הצעה לשני מסלולי טיול בשמורת הטבע נחל פרת
 כתב: עמית מנדלסון

שמורת טבע עין פרת צילום ליעוז ראובני

הפלג הזורם סביב המעינות מקיים צמחייה עשירה, המושכת אליה בעלי חיים רבים צילום דורון ניסים

נחל פרת, הידוע גם בשמו הערבי ואדי קלט, יורד מצפון ירושלים ונשפך לבקעת הירדן ממזרח ליריחו. אורכו כ-30 קילומטר ושטח אגן ההיקוות שלו כ-130 קמ"ר. בזכות שפע המים והמוזון, התיישבו באזור בני אדם עוד משחר ההיסטוריה, וסמוך לשפך של נחל פרת הוקמה אחת הערים העתיקות בעולם - יריחו. בשל הטופוגרפיה התלולה סביב הנחל, לא התפתחו לאורכו יישובים גדולים, ובמקום זאת שאפו תושבי הסביבה ללכוד את מי הנחל ולהובילם באמות מים לנקודות התיישבות במקומות נוחים יותר, בפרט בערבות יריחו, שבהן אפשרו מי הנחל פיתוח חקלאות בתקופות שונות. במאה השנייה לפני הספירה הקימו המלכים החשמונאיים אמת מים מנחל פרת ליריחו, ששרידיה, הבנויים מחוליות אבן מסותתות, ניתנים לזיהוי עד ימינו. בבקעה הוקמו ארמונות החורף של החשמונאים והוקמה אחוזת המלך הורדוס. במאה השביעית לספירה נבנתה, על יסודות האמה הקדומה, אמה רחבה מצינורות חרס. שפע המים אפשר לא רק פיתוח התיישבות וחקלאות, אלא אף הקמתם של גני נוי, בריכות שחייה ובתי מרחץ. גם במאה ה-20, התבססה פעילות האדם על עיקרון הובלת המים מהנחל, עם שאיבתם של מי מעיינות הנחל לעבר העיר ירושלים (הפעם כמי שתייה). מול העדר האפשרות לפתח יישובים נרחבים בצמידות למי הנחל, הפך הקניון המצוקי והמבודד, אך הסמוך יחסית לירושלים, למוקד משיכה לנזירים ומתבודדים, במיוחד בתקופה הביזנטית וגם בתקופות מאוחרות יותר. במערות שבצוקי הנחל הוקמו מנזרים, ששניים מהם - מנזר סנט ג'ורג' ומנזר פארן - פעילים עד ימינו (אם כי לא ברצף). מנזר פארן, הסמוך לעין פרת, הוקם בידי הנזיר חריטון בשנת 330 לספירה, והוא נחשב לראשון המנזרים במדבר יהודה.

עולם עשיר של חי וצומח

המים הם מקור חיים, ובמדבר הצחיח אמירה זו מקבלת משנה תוקף - כך גם בסביבת נחל פרת. הפלג הזורם סביב המעינות מקיים צמחייה עשירה, המושכת אליה בעלי חיים רבים, הניזונים מהצמחייה או מוצאים בה מחסה. חלק מבעלי החיים תלויים

במים לעצם קיומם, והם אינם מסוגלים להתרחק מהמים כגון: דגים, סרטני נחלים ודו-חיים. בעלי חיים אחרים פוקדים את המים מדי פעם, אך לא בהכרח צמודים אליהם, כגון: צבאים, תנים ושועלים. גם העופות הנוודים נמשכים לכתמי הצמחייה הירוקה במדבר, המשמשת עבורם "תחנת רענון" הכרחית במהלך הנדידה הארוכה מאירופה לאפריקה ובחזרה. לאורך הנחל הוסדרו שני מוקדים

יום בתי הגידול הלחים
 ב-6 בפברואר יצויין בישראל "יום בתי הגידול הלחים" (World Wetlands Day). מטרתו העיקרית של יום זה, הנערך בחסות אמנת רמסר ומתקיים גם ברחבי העולם [ב-2 בפברואר], הוא לעורר את מודעות הציבור לחשיבותם של בתי הגידול האלה שאינם זוכים לחשיפה מספקת. ביום זה יתקיימו פעילויות, סיורים והדרכות בנושא בשמורות ובגנים ברחבי הארץ. פרטים נוספים בעמ' 44

בריכת התמר צילום דורון ניסים

משתמשים בחשמל ואינם אוכלים בשר. בלילה הם קוראים לאורו של נר שמן. הלחם שהם אוכלים נאפה במקום, ואת מימיהם הם שואבים מהמעייין. הכניסה למנזר פארן אפשרית בתאום עם המנזר. מהמעייין יורדים חזרה לחורשה. בצדה הצפוני של החורשה נמצאת בריכת התמר, בריכה עמוקה ויפהפייה, המושכת אליה מבקרים רבים (הכניסה ליודעי שחייה בלבד). לצד הבריכה נזהה שביל מסומן שחור, המטפס במתינות במדרון הצפוני וממשיך מזרחה לעבר האתר הארכיאולוגי חורבת עין פארה. בסקר ארכיאולוגי שנערך בשנת 1968, נמצאו במקום שרידים מתקופת הברונזה המאוחרת ומתקופת הברזל, המקבילות לתקופת התנחלות השבטים בארץ ישראל. הממצאים כללו חרסים, חומה גדולה ומתחם קבורה. על סמך הסקר, הוצע

עין מבוע צילום עמיר אלוני

לקליטת קהל, כולל תחנות מידע ושירות למטיילים, באתר עין פרת, למרגלות היישוב עלמון (ענתות) ובאתר עין מבוע, הסמוך לכביש אלון. הכניסה למתחם עין פרת בתשלום, ואילו הכניסה לעין מבוע חופשית. במקדים אלה ובחלקים נוספים של השמורה עוברים מגוון שבילי מטיילים, רובם מתאימים למיטיבי לכת. לפניכם שניים ממסלולי הטיוול המוצעים בשמורה, המתחילים בעין פרת. הגישה למעיין היא מתוך היישוב עלמון (ענתות).

מסלול 1: אזור עין פרת

מנזר פארן, בריכת התמר וחורבת עין פארה

אופי המסלול: מעגלי, מתאים לכל המשפחה (אינו מתאים לעגלות ילדים), אורכו כ-1.5 קילומטרים
תיאור המסלול: מגיעים ליישוב עלמון (ענתות) ונוסעים לפי השילוט בכביש צר ומפותל היורד לערוצו העמוק של הנחל. חונים בחניון העליון ויורדים לערוץ הנחל. כאן יש חורשת אקליפטוסים, שבה פונים שמאלה ועולים לאורך הערוץ עד לאזור המעיין עצמו. המים בוקעים מבין הסלעים ומזינים בריכות צלולות, ובצוקים שמעל נמצא מנזר פארן שבו נזירים בודדים דרים במערות טבעיות במצוקי הנחל. הם אינם

אמת מים קדומה צילום קובי הלפגוט

לזהות את המקום עם "הפרה" עיר בנחלת בנימין (יהושע י"ח). כפי הנראה, הנביא ירמיהו ביקר כאן וטמן פה חגורת פשתן בנקיק הסלע, " וְקוּם לֵךְ פְּרָתָה, וְטַמְנֶיהָ שָׁם בְּנִקְיֵק הַסֶּלַע" (ירמיהו י"ג). מחורבת עין פארה, יורד השביל השחור חזרה לערוץ נחל פרת, ופוגש שביל מסומן אדום. כאן פונים ימינה, וחוזרים במעלה הנחל לחורשת האקליפטוסים.

מסלול 2: מעין פרת לעין מבוע

שרידי אמת מים קדומה, מצוקים שופעי פריחה ומעיין פועם

אופי המסלול: מתאים למיטיבי לכת בלבד, כארבע-חמש שעות הליכה, אין לצאת אליו לאחר השעה 11:00 בבוקר או בימים שבהם יש חשש לשיטפונות. יש לדאוג לרכב שני באתר עין מבוע (על מנת להגיע ברכב לעין מבוע, יש לנסוע בכביש מס' 1 עד צומת כפר אדומים, לפנות לכיוון כפר אדומים ומיד לפי השילוט לדרך אלון, שבה נוסעים כשלושה קילומטרים עד

לחנייה מימין לדרך).
תיאור המסלול: יורדים מעין פרת במורד הנחל בשביל מסומן אדום. לאחר מפגש השביל המסומן שחור מגיעים לצומת שבילים כחול-אדום. הסימון האדום נפרד מהנחל וממשיך בגדה הצפונית, לאורך קו צינור מים ישן, שהוביל את מי עין מבוע לתחנת השאיבה בעין פרת, וממנה לירושלים (בתקופת המנדט ובתקופה הירדנית). ממשיכים לאורך ערוץ הנחל, בשביל המסומן כחול, שאליו מצטרפים שבילי קישור מאזור כפר אדומים. עד מהרה הופך הנחל לקניון, בצלעו אפשר לפגוש, פה ושם, שרידי אמת מים קדומה, שהובילה את מי הנחל למצודת קיפרוס המתנשאת מעל לעיר יריחו. עוברים לצד כמה בריכות עמוקות ויפות, ובקטעים מסוימים נעזרים בדרגיות כדי לעבור בקטעים תלולים בקניון. המצוקים שופעי פריחה בחורף ובאביב (בין היתר כדן סגול, רקפות וכלניות), וערוץ הנחל עצמו עטור בצמחייה סבוכה, בעיקר עבקנה שכיח.

לקראת סוף הקניון מטפסים במצוק, וממשיכים לאורכו עד למפגש הנחלים מכמש-פרת ולצומת שבילים כחול-אדום. השביל האדום מאפשר חזרה לעין פרת (למעוניינים בכך), לאורך צינור המים, כולל תצפיות לקניון הנחל שבו הלכנו. לאחר כחצי קילומטר יבשים מגיעים לעין מבוע (עין פואר). זהו מעיין פועם (מפלס המים בו עולה ויורד בתדירות משתנה), הנובע מתוך מערה אל בריכת בטון עגולה. הפעילות גררו בעקבותיהן אגדה מקומית, לפיה המעיין מתמלא ומתרוקן כתוצאה ממאבק בין שני שדים, כאשר ידו של השד הרע על העליונה, מתרוקן המעיין, וכאשר השד הטוב שולט, מתמלא המעיין. לצד המעיין התגלה בתקופת המנדט הבריטי מנזר ביזנטי עם רצפת פסיפס מעוטרת, שנחשפה מחדש בשנים האחרונות. מהמעייין יש עלייה קצרה בדרך המטפסת לכביש אלון. למי שטרם התעיין, אפשר לחצות בזהירות את הכביש ולטפס עם השביל המסומן עד ליישוב אלון - לתצפית יפה לקניון נחל פרת.